

Bulgarian folk religion belongs definitely in Christian spheres.

Very interesting thing is this emphasized parallel existence of Christian and pre-Christian symbolic, especially so in the names of certain holidays (Roždestvo Hristovo/Koleda, and so on), names of certain customs and names of pre-Christian deities (for example dodola/peruniga) and so on (babinden, Baba Marta, Goresnicite, Pusalska sedmica, Lada, Краџун, Kalojan). It is in this sense that the work of R. Popov, although limited in volume and content, can highlight a large number of basic notions that influenced folk spiritual culture, hence the book could be seen as a textbook/introductory of a general context.

In any case, this book represents an illustrative and concise introduction to Bulgarian folk religion. The book, with its content and volume, satisfies the requirement of being an interesting material to read for anyone interested in the basics of this subject.

Ivica Todorović

**Александар Крел, Дечије игре,
традиционалне спрске
такмичарске дечије игре у
Товаришеву
Београд 2005.**

Књигу Александра Крела извукла сам са полице једног недељног преподнева, док сам писала рад о античком грчком спорту, култу мртвих и погребним играма које су, преселивши се са гробља у култ хероја, опстале у форми Олимпијаде (додуше, изван религијског контекста који је првобитно постојао) све до данас. Књигу сам, дакле, узела у руке и нисам је

испустила следећих неколико сати. И то са добрим разлогом.

Дечије игре Александра Крела представљају прерађени текст магистарског рада овог аутора и очигледан су резултат дугогодишњег теренског истраживања и теоријског бављења овом инспиративном и лепом, али још увек ретко заступљеном темом. Премда важан део традиционалне културе, област дечијег фолклора није чест повод за истраживања. Утолико је и важније место које Крелов рад заузима. Ту пре свега мислим на први део књиге, који је у потпуности посвећен *теоријско методолошком оквиру истраживања дечијих игара*. У њему аутор даје драгоцен преглед теорија игре, и то са различитих полазишта – од најранијег биолошког (Грос, Штерн, Ботејндајк), преко психолошког и педагошког (психоаналитички и когнитивни приступ), до филозофског и, на послетку, историјског и социо-културног, од кога сам аутор и полази, сматрајући да дечија игра носи у себи симболички карактер који је неодвојив од друштвено-економског и културног контекста. Друго поглавље представља теоријско разматрање дечије игре као социо-културног феномена и изванредан преглед најзначајнијих теорија на ову тему – Хојзинге, Кајое, Статон-Смита, Финка и других. Ништа мање није значајан ни преглед и попис грађе, као и резултати истраживања дечијих игара и њихова класификација у Србији – од Вука Караџића, Радића и Т. Ђорђевића до савремених аутора. Теоријски део књиге заокружује поглавље о типологији и појму традиционалних дечијих игара, које представљају једну од форми традиционалног стваралаштва.

Јасно издефинисавши теоријски и методолошки појам игре и извршивши систематизацију онога што је на ту

тему урађено код нас, Крел се у другом делу књиге ограничио на дечије игре, и то на такмичарске (чији су учесници најчешће дечаци) у Товаришеву. Представљени игровни систем аутор повезује са сточарско-аграрним типом привређивања који је карактеристичан за овај крај, а управо је та особеност у вези са слабом флексибилношћу игара, што је и изазвало њихово нагло нестајање у процесу модернизације и урбанизације. Аутор расветљава социјалну, привредну и просторну структурираност Товаришева, постепено предочавајући најпре историјски, а потом и културни и економски контекст у коме су се такмичарске дечије игре одигравале.

Потом следе прегледан опис и систематизација ових такмичарских игара (двадесет седам идеалтипских модела), али и њихових појединих етапа. Закључни, али уједно и најзанимљивији део књиге јесте оригинална анализа самих такмичарских игара у Товаришеву у којој аутор обједињује све оно чиме се у претходним поглављима бавио. Теоријски анализирајући материјал који је описао, Крел сагледава различите аспекте и функције игре, преиспитујући њихову вредност у односу на друштвено-економски и културни контекст, као и њихову важност и начин функционисања у процесу социјализације и социјалне диференцијације, у васпитавању, комуникацији итд. Дајући систематичан и одличан преглед и анализу једног типа игара, аутор разматра и њихову трансформацију у околностима у којима су се извршиле промене на релацији селоград. Важан допринос овог рада је у закључцима у вези са такмичарским играма који далеко превазилазе значај самог округа Товаришева и који су релевантни за шире подручје Војводине, обележено сличним социјалним,

економским и културним чиниоцима. Ова књига упућује на неисцрпну и занимљиву тему, која слојевито обједињује не само традиционалне форме, него и механизме кроз које је заједница припремала децу за учествовање у њој, представљајући истовремено богат материјал за анализу дечијег фолклора, али и за анализу саме заједнице.

Лада Стевановић

Aleksandar Krel, *Children' games: traditional competitive children' games in Tovariševo*

Belgrade 2005.

One Sunday morning, while I was tirelessly working and writing about Ancient Greek sports, cult of dead and games dedicated to deceased, I accidentally pulled out from my bookshelf a book – and it turned out to be a book by my friend and colleague, Aleksandar Krel, about children' games. I started to read, and soon I could not give it out, until the next couple of hours. For the good reason!

Children' games is a book made of the adapted MA thesis by Aleksandra Krel; it is very obvious that the book is a result of a long term research and fieldwork, whose importance is even greater since this subject though inspirational and beautiful, did not receive enough attention. Children' folklore, even though it belongs to traditional culture, was not often the subject of interest. Krel did an exceptional work on this subject, especially in the first part of the book; dedicated completely to methodology and theory in researching children' games, this part contain an extensive literature review from many perspectives (biological, psychological, pedagogical, philosophical and socio-cultural). The author himself takes socio-cultural perspective as the most promising, assuming that children'

games carry a symbolic character that cannot be separated from social-economic and cultural context. Next, the author discusses children's games as socio-cultural phenomena and gives an exceptional review of the most important theories put forward to explain this subject. Also, archive sources are extremely well documented, as well as previous research done on children's games in Serbia – from Vuk Karadžić, Radić and T. Djordjević to contemporary authors. The theoretical part of the book also contains a chapter on typology and notion of traditional children's games that represent one of the forms of traditional creation.

The second part of the book includes an analysis on competitive children's games, whose participants are mostly boys. Krel pays meticulous attention to methodology and systematization, and discusses in details the games from Tovariševo. The games from Tovariševo are connected with cattle-agrarian type of subsistence, characteristic for the whole area. It is precisely this feature that is connected with the lack of flexibility of the observed games, which in turn also influenced their sudden disappearance in the process of modernization and urbanization. The author discusses social, industrial and space related structure of Tovariševo, gradually relating it to the historical, cultural and economic context where the games took place.

Then, the author provides a detailed description and systematization of the competitive games (twenty seven types) and some of their particular sequences. The conclusion is the most interesting part of the book. It is an original analysis of the competitive games in Tovariševo, where the author unites all discussed in the previous chapters. In doing so, Krel emphasizes different aspects of the games, reassessing the games' relation toward socio-economic and cultural con-

text, as well as the importance of functioning in the process of socialization and social differentiation, education, communication and so on. The author provides systematic and excellent review and analysis of one game type, and also discusses the games' transformation in circumstances related to changes provoked by interaction of urban-rural.

The important contribution of this book is in its conclusions, which overcome by many means the main subject of the book – the games in Tovariševo, being relevant for much wider area of Vojvodina, characterized by similar social, economic and cultural factors. This book points out toward one interesting and never ending subject, which unites at many levels not only traditional forms but also mechanisms that the community in question used to prepare children to participate in the games, and in the given community as well. Hence, the book presents a rich material for analysis of children's folklore and the community that generated the games.

Lada Stevanović

Бојан Жикић, Антропологија AIDS-а

Етнолошка библиотека, књ. 19,
Београд 2006, 263 стр.

Антропологија AIDS-а: ризично понашање интравенских корисника дроге, као што су аутори неколико претходних приказа¹ закључили, при-

¹ Данијел Синани, *Бојан Жикић, Антропологија AIDS-а*, Етно-антрополошки проблеми 2, Београд 2006, 256-257; Јелена Васиљевић, *Бојан Жикић, Антропологија AIDS-а*, Антропологија 1, Београд 2006, 136-137.